

12. Η εκπαίδευση στο Βυζάντιο

Τα σχολεία στο Βυζάντιο ήταν εκκλησιαστικά και ιδιωτικά. Σ' αυτά πήγαιναν μόνο τα αγόρια των γονιών που μπορούσαν να πληρώσουν. Τα κορίτσια έμεναν στο σπίτι. Τα πιο πολλά παιδιά μάθαιναν τέχνες κοντά σε ειδικούς τεχνίτες.

Η εκπαίδευση των παιδιών στο Βυζάντιο δεν ήταν υποχρεωτική. Υπήρχαν μόνο ιδιωτικά και εκκλησιαστικά σχολεία, που λειτουργούσαν σε σπίτια, σε ναούς ή σε μοναστήρια. Οι γονείς πλήρωναν διδάκτρα σε είδος ή χρήματα, ανάλογα με το επάγγελμά τους. Τα παιδιά πήγαιναν στο σχολείο σε ηλικία έξι ως οκτώ χρόνων.

Το βασικό σχολείο είχε τέσσερις τάξεις. Στις δύο μικρότερες οι μαθητές μάθαιναν να γράφουν, να διαβάζουν και να λογαριάζουν. Ασκοούνταν ακόμη να ακούν προσεχτικά τον δάσκαλό τους και να προφέρουν σωστά τα λόγια τους.

Στις μεγαλύτερες τάξεις διδάσκονταν ορθογραφία, γραμματική και αριθμητική. Αποστήθιζαν ιστορίες από τον Όμηρο, την Παλαιά και την Καινή Διαθήκη και από τους μύθους του Αισώπου. Στα σχολεία ακόμη μάθαιναν να τραγουδούν και να ψέλνουν.

Στα εκκλησιαστικά σχολεία, εκτός από τα παιδιά της πόλης, συχνά φοιτούσαν δωρεάν ορφανά παιδιά ή μαθητές από άλλες περιοχές της αυτοκρατορίας, που διακρίνονταν για τη φιλομάθειά τους.

Τα κορίτσια κι ένας μεγάλος αριθμός αγοριών, που οι γονείς τους δεν είχαν να πληρώσουν διδάκτρα, δεν πήγαιναν σχολείο. Έμεναν στο σπίτι, έπαιζαν στις αυλές και στους δρόμους και βοηθούσαν τους γονείς τους στις δουλειές. Την αγωγή αυτών των παιδιών αναλάμβαναν οι γονείς, οι γιαγιάδες και οι παππούδες. Αυτοί μάθαιναν στα παιδιά ιστορίες για τη ζωή και τον τόπο τους και τα ασκούσαν να διατηρούν τα έθιμα και τις παραδόσεις των Βυζαντινών. Τα κορίτσια κοντά στις μητέρες τους μάθαιναν να κεντούν, να πλέκουν και να υφαίνουν.

Τα αγόρια που δεν πήγαιναν στο σχολείο μάθαιναν από μικρή ηλικία τέχνες κοντά σε ειδικούς τεχνίτες. Εκεί εργάζονταν, ως άμισθοι μαθητευόμενοι, συνήθως δύο χρόνια. Ύστερα εργάζονταν κοντά τους με αμοιβή ή αναζητούσαν αλλού εργασία. Κάθε τεχνίτης μπορούσε να έχει μόνο δύο μαθητευόμενους. Ο σεβασμός των νέων αυτών προς το «αφεντικό» τους ήταν μεγάλος και συχνά κρατούσε για όλη τους τη ζωή.

1. Ο δάσκαλος και οι μαθητές κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας.

2. Δυο μαθητές ασχολούνται με εργασίες που τους έχει αναθέσει ο δάσκαλός τους.

3. Κοπέλες στον αργαλειό. (Βυζαντινή μικρογραφία, Βιβλιοθήκη Βατικανού)

- Πώς κρίνετε το βυζαντινό σύστημα εκπαίδευσης; Τι από αυτά ισχύει σήμερα;
- Τα κορίτσια είχαν τις ίδιες ευκαιρίες με τα αγόρια για εκπαίδευση; Πώς κρίνετε αυτή τη διαφορά;
- Σήμερα επιτρέπεται η παιδική εργασία;
- Ποιες δυσκολίες αντιμετώπιζαν οι μαθητές στα βυζαντινά χρόνια;

4. Πολλά παιδιά των Βυζαντινών μάθαιναν οικοδομικές τέχνες. (μικρογραφία από χειρόγραφο, Ιστορικό Μουσείο Μόσχας)

5. Στο βυζαντινό σχολείο

Οι αίθουσες των σχολείων ήταν στενές και είχαν μικρά παράθυρα. Οι μαθητές κάθονταν σε ξύλινους πάγκους, σε χαμηλούς σκίμποδες¹, σταυροπόδι στο πάτωμα και συχνά όρθιοι. Ο γραμματιστής² στήριζε τα βιβλία του σε αναλόγιο. Τα παιδιά έβαζαν τα σύνεργά τους σε έναν μικρό υφασμάτινο σάκο, τον μάρσιπο. Συνηθισμένο αναγνωστικό τους ήταν το ψαλτήρι³. Έγραφαν πάνω σε πλάκα με κοντύλι και έσβηναν μ' ένα μικρό σφουγγάρι. Εκτός από τις πέτρινες πλάκες υπήρχαν κι άλλες αλειμμένες με κερί. Σ' αυτές έγραφαν με μυτερό καλάμι. Στις μεγαλύτερες τάξεις έγραφαν με μελάνι πάνω σε παπύρους, σε περγαμηνές⁴ και σε χαρτί, από τον 10ο αιώνα και μετά.

¹ σκίμποδας: χαμηλό σκαμνί.

² Γραμματιστής: ο δάσκαλος των πρώτων γραμμάτων.

³ ψαλτήρι: εκκλησιαστικό βιβλίο με συλλογή ψαλμών.

⁴ περγαμινή: επεξεργασμένο δέρμα μικρού ζώου.

6. Μητέρα συνοδεύει το παιδί της στο σχολείο.
(Από φορητή εικόνα του Αγ. Νικολάου, Ι.Μ. Πάτμου)

7. «Ο μη δαρείς ου παιδεύεται»⁵

Οι τιμωρίες των μαθητών ήταν συνηθισμένο γεγονός στα βυζαντινά σχολεία. Το ραβδί και η βέργα ήταν απαραίτητα μέσα διδασκαλίας για την εποχή. Οι τιμωρίες αυτές, συνήθως, γίνονταν με την έγκριση ή την προτροπή των γονέων. Γονείς και δάσκαλοι πίστευαν ότι:

«Όποιος δε δαρθεί δε μαθαίνει γράμματα».

B. Ανακεφαλαίωση (5-12)

- Υπέγραψε με τον Λικίνιο το Διάταγμα της ανεξιθρησκίας στα Μεδιόλανα.
- Νίκησε τον συνάρχοντά του Λικίνιο κι έγινε μονοκράτορας.

Ο Κωνσταντίνος:

- Μετέφερε την πρωτεύουσα του κράτους από τη Ρώμη στο Βυζάντιο.
- Έχτισε τη Νέα Ρώμη και τη στόλισε με θαυμαστά κτίρια και έργα τέχνης.
- Βοήθησε σημαντικά την επικράτηση και τη διάδοση του χριστιανισμού.

Ο Θεοδοσίος:

- Επέβαλε τον χριστιανισμό ως επίσημη θρησκεία του κράτους.
- Χώρισε την αυτοκρατορία σε ανατολική και δυτική.
- Όρισε τους δύο γιους του, Αρκάδιο και Ονώριο, κυβερνήτες των δύο κρατών.

Να θυμάμαι:

- Το δυτικό ρωμαϊκό κράτος νικήθηκε από τους Γότθους και διαλύθηκε.
- Το ανατολικό διατηρήθηκε περισσότερο από χίλια χρόνια.
- Το παλάτι, ο ιππόδρομος, η αγορά και το λυμάνι ήταν κέντρα ζωής των πολιτών.
- Οι Βυζαντινοί έδιναν σημασία στη μόρφωση των παιδιών και τα έστελναν στα σχολεία για να μάθουν γράμματα.

⁵ Ο μη δαρείς ου παιδεύεται: όποιος δε δαρθεί, δε μαθαίνει.